

Har du koll på vart din returnerade vara tar vägen?

Vi lever i en värld där e-handeln fått en växande roll i samhället. Fast fashion-reklamer florerar vilt samtidigt som influencers basunerar ut sina senaste inköp. Vi scrollar, shoppar, får hem och provar för att sedan returnera en stor del av våra inköp. Det de flesta av oss inte tänker på är vart vår billiga tröja som var för trång i ärmarna egentligen hamnar. Faktum är att ny forskning pekar på att de returnerade varorna i textil- och elektronikbranschen ofta slängs, skeppas till sopberg i Afrika eller bränns upp.

Idag köper vi i genomsnitt 15 kg kläder och slänger nästan 8 kg per person och år. 2022 uppskattades returnerade elektronik- och textilprodukter som förstördes uppnå 21,74 miljarder euro. För att ta reda på mer om returerna hörde jag av mig till Carl Dalhammar som är forskare och universitetslektor vid internationella miljöinstitutet, Lunds Universitet. Tillsammans med tre kollegor har han nyligen skrivit en vetenskaplig artikel på det temat där intervjuer med elva personer från elektronik- och klädbranschen genomfördes.

Strax innan fyra en onsdagseftermiddag satt jag framför datorn med zoomlänken framför mig. Klickade, och mötet inleddes. Jag frågade honom varför de returnerade varorna slängs. Han svarade att gratis returer förekommer i stor omfattning vilket leder till att antalet returnerade varor blir enormt. Produkterna slängs istället för att tas hand om av den anledningen att det helt enkelt är ekonomiskt rationellt att göra så. Det är för dyrt att anställa personal som ska granska om produkten är i rätt skick för att sedan göra den redo för försäljning igen. Ju billigare produkterna är, desto mer drivs detta tillvägagångssätt på. Det är inte bara returnerade varor som slängs, utan även osålda sådana. Stora lager och många kollektioner är ekonomiskt fördelaktigt, men det leder till otroligt stora soptippar. Amazon slänger till exempel flera miljoner produkter varje år bara i Storbritannien, berättar han vidare.

Carl Dalhammar. Fotograf: Johan Persson

Ska det få vara såhär? Att pengar går före miljö som så många gånger förr. Någon som har en tydlig ståndpunkt i problemet är Tammy Nikita Svensson, ägare för butiken Brandfind i centrala Kalmar. Hon har jobbat inom modebranschen i 35 år och har drivit sin butik de senaste fem åren. Butiksägaren köper in märkeskläder från leverantörer i Frankrike, Italien och Spanien, där kläder och väskor lämnats in av privatpersoner och sedan genomgått en äkthetsgranskning. Ur miljösynpunkt hävdar hon att det fruktansvärt att fullt fungerande returnerade kläder slängs. “Ordet slänger är fult. jag tycker att det är förfärligt, jag använder dem och gör om. Jag

Är hållbar second hand framtiden? Fotograf: Henny Månsson

rekommenderar att man ska göra om sina grejer, kom till mig, jag kan sy dem!” uppmanar hon. För övrigt har modefantasten burit samma skor i 36 år.

Tammy Nikita Svensson tror på hållbarhet och kvalitet - och det gör även Carl Dalhammar. Låt oss återvända till vårt zoom-samtal. Han refererar till en glödlampa i Kalifornien som lyste i över ett dussin decennier och en skjorta han ärvde av sin pappa som har hållit i 40 år. Det går att producera sådana produkter. Och det är det vi måste göra för att se en förändring, menar han. Kläder måste återfå sitt exklusiva värde. Men hur når vi dit? Och på vem vilar ansvaret för att returhanteringen blivit så horribel? Dalhammar menar att alla har ett ansvar men mycket ligger på politikerna. Vi kan införa rapporteringskrav, förbud mot produktförstöring, avgifter på returer. Men om vi vill komma åt huvudproblemet borde kanske lagstiftning gällande produktkvalité genomföras, tycker forskaren. Då skulle kläderna bli dyrare och folk skulle tänka mer på vad de handlar. Men det krävs politiskt mod att angripa problemet på ovanstående sätt, fortsätter han, och det är många som inte är där än.

Returhanteringen till trots finns det många som hävdar att det är bra att kläder i och med fast fashion är tillgängligt för alla, inte bara de rika. På det svarar Dalhammar: “Det är en sak och säga att man ska ha lite mer råd med kläder, en annan att det är rena patologin som vissa konsumerar (...) Det behöver inte vara en mänsklig rättighet att köpa billiga kläder”.

“Det är en sak och säga att man ska ha lite mer råd med kläder, en annan att det är rena patologin som vissa konsumerar.”

Ett scenario. Tröjan du beställt hem har genomgått en lång produktionskedja redan innan den skeppades från lagret hem till dig. Varje steg i produktionskedjan har en miljöpåverkan. Att du köpte den billigt innebär att någon annan betalat det stora priset. Nämligen miljön. Naturvårdsverket redogör på sin hemsida att vid tillverkning av ett kilogram textil går det åt 5000-30 000 liter vatten och släpps ut 10-40 kilo koldioxidekvivalenter växthusgaser beroende på vilket material det är. Att det när tröjan väl anlände hos dig visade sig att du (surprise, surprise!) inte tyckte att tröjan för 47 kronor var så snygg leder till att du returnerar den. Tröjan transporteras över klotet för att sedan brännas, slängas eller i bästa fall doneras. Du kan själv föreställa dig hur mycket växthusgaser bara det köpet gett upphov till.

Med stor sannolikhet var du inte medveten om vart din retur tar vägen innan du läste detta reportage. Carl Dalhammar menar att e-handeln är en bransch med dålig transparens och mycket greenwashing. Forskaren menar att de flesta varken vet eller kanske vill veta hur returhanteringen går till. Men nu vet du. Oavsett om du vill eller inte. Vad tänker du göra med din kunskap?

Henny Månsson, 17 år Sverige
Lars Kaggskolan NA21D

Källförteckning:

Intervju med Carl Dalhammar, 15 februari 2023

Intervju med Tammy Nikita Svensson, 15 februari 2023

Lunds Universitet, *Returnerade varor slängs - billigare än att sälja igen*, publicerad 19 december 2022

<https://www.lu.se/artikel/returnerade-varor-slang-billigare-att-salja-igen>

(hämtad 2023-02-09)

Lunds Universitet, *Snabbmode har enorm påverkan på vår miljö*, publicerad 15 januari 2022

<https://www.ht.lu.se/article/snabbmode-har-enorm-paaverkan-paa-vaar-miljoe>

(hämtad 2023-02-17)

Naturvårdsverket, *Frågor och svar om hållbar textilkonsumtion*

<https://www.naturvardsverket.se/annesomraden/textil/fragor-och-svar-om-hallbar-textilkonsumtion>

(hämtad 2023-02-15)

ScienceDirect, *Product destruction: Exploring unsustainable production-consumption systems and appropriate policy responses*, publicerad januari 2023.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352550922003050?via%3Dihub#bb0020>

(hämtad 2023-02-13)

Svt Play, *Ekonomibyrån - Modemedveten business*, publicerad 3 februari 2023

<https://www.svtplay.se/video/jq1RaQN/ekonomibyran/modemedveten-business?position=381&id=jMVnaXw>

(hämtad 2023-02-16)